

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

የመ/ሠ/ቁጥር 184647

ግንቦት 27 ቀን 2012 ዓ/ም

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው
ተሾመ ሽፌራው
ሁብታሙ እርቅይሁን
ብርሃኑ መንግሥቱ
ነጻነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ ፍስሀ አበበ

ተጠሪ፡- አቶ አለነ ደሞዝ

መዝገቡ ተመርምሮ ከዚህ የሚከተለው የፍርድ ወሳኔ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የቤት ሽያጭ ውልን መነሻ ያደረገ ሲሆን ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየበት በትግራይ ክልል በበለምቲ ወረዳ ፍርድ ቤት የአሁን አመልካች የከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡ ከክርክሩ እንደተረዳነው ተጠሪ በአመልካች ላይ በመሰረተው ክስ በማይ ተክሊት ቀበሌ አዲስ በተመሰረተችው በማይ ተክሊት ከተማ ለመኖሪያ ተብሎ በ1994 ዓ/ም ተሰጠኝ ስፋቱ 10x15 ሜትር በሆነ ቦታ ያለኝን እንደ ክፍል ቤት የመኖሪያ ቤትና ቦታ በ2000 ዓ/ም ለአሁን አመልካች በብር 7700.00 (ሰባት ሺህ ሰባት መቶ ብር) ሽጮለት የነበረ ቢሆንም መሬት ስለማይሸጥ ከመነሻው የፈረሰ ወል ነው፡፡ ቤቱን ሲገዛ የክፈለውን ብር 7700.00 ደግሞ በኪራይ መልክ አመልካች እያከራየ ወስዶ ጨርሷል፡፡ ነገር ግን አመልካች በዚህ ይዞታ ላይ 5x5 ሜትር የሆነ ቤት ሰርቶበት ይዞ አለቅም ስላለኝ በይዞታው ላይ የተሰራውን ቤት አፍርሶ መሬቱን እንዲለቅልኝና ከቤቱ ጋር የተረከባቸውን ንብረቶች ዋጋ በግምት ብር 5500.00 እንዲከፍለኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቋል፡፡

አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስ ለክርክር መነሻ የሆነው ይዞታ በ1999 ዓ/ም ከአንድ ክፍል ቤት ጋር በብር 7700.00 መኖሪያ ቤትና ቦታ ከገዛሁ በኋላ 2 ትላልቅ በግንብ የተሰራ ዘመናዊ የቆርቆሮ ክፍል ቤቶችን ከብር 360,000 በላይ ወጭ አወጥቼ ስለሰራሁ ወሎ ወደነበርንበት ይመለስ ከተባለ በጣም ስለሚጎዳኝ የሽያጭ ውሉ ይፀናልኝ፡፡ ባንኮኔ ከቤቱ ጋር የገዛሁት ነው፡፡ ሌሎች ንብረቶችን ስላልተረከብኩ ግምት ልከፍል አይገባም በማለት ተከራክሯል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ዳኝነት ስልጣን ያየው የወረዳ ፍርድ ቤት ግራ ቀኙን በመ/ቁጥር 13075 ላይ አከራክሮና ምስክርታቸውን ሰምቶ በቀን 22/09/2011 ዓ/ም በሰጠው ወሳኔ ቤሕን-መንግስቱ አንቀፅ 40/7 መሰረት መሬት የሕዝብና የመንግስት ሀብት በመሆኑ ለመሸጥ ለመለወጥ ስለማይችል በግራ ቀኝ መካከል የተደረገው የሽያጭ ውል ሕገ መንግስቱን የሚቃረን በመሆኑ የሽያጭ ውሉ እንዲፈርስና አመልካች የሰራውን ቤት አፍርሶ እንዲወሰድ

በማለት ወስኗል። አመልካች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለትግራይ ክልል ሰሜን ምዕራብ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ቢያቀርብም ፍርድ ቤቱ በመ/ቁጥር 12167 ላይ በቀን 07/10/2011 ዓ/ም በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥ 337 መሰረት በሰጠው ትእዛዝ ይግባኝን ሰርዟል።

በመቀጠል አመልካች ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታ አቅርቦ ችሎቱ በመ/ቁጥር 117434 ላይ ግራ ቀኙን አክራክሮ በቀን 21/10/2012 ዓ/ም በሰጠው ወሳኔ ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ክስ ሲያቀርብ ማይ ተሀሊት ቀበሌ አዲስ የተመሰረተች አተማ እንደሆነች በመግለጽ አመልካች በዚህ አተማ የሚገኝ የመኖሪያ ቤትና ቦታ ይልቀቅልኝ በማለት ዳኝነት ቢጠይቅም በስር ፍርድ ቤት አዲስ የተመሰረተች አተማ ናት ወይስ አይደለችም የሚለው አልተጣራም። በተጨማሪ ተጠሪ በክሱ ውስጥ አዲስ የተመሰረተች አተማ መሆኗን ቢገልጽ እንኳን በተግባር ግን ከ1ኛ እስከ 3ኛ ደረጃ ባሉት አተሞች ማይ ተክሌት አዲስ የተመሰረተች አተማ ሆና በአዲስ አተማነት የተካተተች አለመሆኗ ተረጋግጧል በማለት የሽያጭ ዉሉ የገጠር መኖሪያ ቦታ ሽያጭ የሚመለከት በመሆኑ ዉሉ ሕገወጥ ነው ተብሎ አመልካች የሰራው ቤት ካለ አፍርሶ ይውሰድ በሚል በስር ፍርድ ቤት መወሰኑ ተገቢ ነው በሚል በማፅናት ነገር ግን አመልካች ቦታውን የገዛበትን ብር 7700.00 ተጠሪ እንዲመልስ በአላጣጫ ድምጽ ወስኗል ። አመልካች በቀን 30/01/2012 ዓ/ም የተጻፈ የሰበር አቤቱታ ያቀረበው በዚህ አግባብ በተሰጠ ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን የአቤቱታዉ ይዘት በአጭሩ የሚከተለው ነው።

አመልካች የገዛሁት የገጠር መሬት ሳይሆን ለተጠሪ በአተማ ለድርጅት ተብሎ በተሰጠው ቦታ ላይ የተሰራ ቤት ከነ ይዘታው ሆኖ እያለ የስር ፍርድ ቤቶች የገጠር መሬት አይሸጥም ብለው ከሚያከራክረን ጭብጥ ዉጭ ውሳኔ ሰጥተዋል። በግራ ቀኙ የቀረቡ ምስክሮች የተረጋገጠውም በአተማ የተሰራ ቤት የተሻሻሉ መሆኑን ነው። ቤትና ቦታውን መልቀቅ አሉብህ የሚባል ከሆነ ተጠሪ ፈቅዶ እና ሳይቃወም 2 ትላልቅ ቤቶች ብር 360000.00 የሚገመት ስለሰራሁበት በፍ/ሕግ ቁጥር 1179/2/ መሰረት የዚህን ግምት እና የቤቱን የግዢ ዋጋ ብር 7700.00 ተጠሪ ከወሰደበት ከቀን 12/05/1999 ዓ/ም ጀምሮ በሚታሰብ ህጋዊ ወሊድ ጋር እንዲከፍለኝ አለመወሰኑም መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው ተብሎ እንዲታረም ዘበመጠየቅ እቤቱታውን አቅርቧል። የሰበር አጣሪ ችሎት እቤቱታውን መርምሮ በዚህ ጉዳይ የሽያጭ ዉሉ የተደረገው በአተማ ይሁን በገጠር ባልተለየበት እና አመልካች ቤትና ይዘታ ገዛሁ በማለት እየተከራከረ ዉሉ ፈርሶ የገዛውን ቤት አፍርሶ ይልቀቅ ተብሎ የተወሰነበትን አግባብ ከፍ/ሕግ ቁጥር 1731 እና 1179 አንጻር ለማጣራት ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ቻሎት ያስቀርባል ብሎ ትእዛዝ በመስጠቱ ተጠሪ በቀን 02/06/2012 ዓ/ም የተጻፈ የአጭሩ የሚከተለውን መልስ አቅርቧል።

አመልካች በቦታው ላይ 360000.00 ወጭ እድርጌበታላሁ ይበል እንጂ የተሰጠው ቤት በሁለት ገጽ የድንጋይ ካብ ሲሆን በሁለት ገፅ ደግሞ ግድግዳ እና በ25 ቆርቆሮ ሁለት ቢያጃ ድንጋይ እና ግድግዳው የገጠር እንጨት ነው። ይህም በትክክል ቢገመት የወጣው ወጪ ከብር 6000-7000 ቢሆን ነው። ቦታው የገጠር መሬት ስለሆነ አይሸጥም አይለወጥም። ውላችን በ2000 ዓ/ም ፈርሶ ቤቱን የሰጠኝን ገንዘብ እራሴ በቦታው የሰራሁትን ቤት እያከራየ እንዲወስድ ተስማምተን ገንዘቡን መወሰዱን በወረዳ ፍርድ ቤት በምስክሮች ተረጋግጧል። ቤቱንም ከሁለት አመት በፊት ለቆ አስረክብኛል። ግምት እንኳ መፈል ካለብኝ

የገጠር ቦታ ስለሆነ በሽማግሌዎች የተገመተውን ብር ውሰድ ብዬው ፈቃደኛ አይደለም። ስለዚህ የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ በአግባቡ ተብሎ አቤቱታው ወደቅ እንዲደረግለት በመጠየቅ ተከራክራል። አመልካች በቀን 21/06/2012 ዓ/ም በተጻፈ የመልስ መልስ አቤቱታውን በማጠናከር ተከራክራል።

ከዚህ በላይ የተመዘገበው የግራ ቀኝ ክርክርና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡት ውሳኔዎች ይዘት ሲሆን እኛም ሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩ በሰበር ችሎት ያስቀርባል ብሎ ከያዘው ጭብጥ አንጻር በክልሉ ፍርድ ቤቶች በተሰጠ ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መፈጸም አለመፈጸሙን ከግራ ቀኝ ክርክር፣ ከስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔዎች ይዘት እና አግባብነት ካለው ሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነውም ግራ ቀኙን ያከራክረውንና የዚህን ችሎት ውሳኔ የሚፈልገው ጭብጥ ተጠሪ በአመልካች ላይ በመሰረተው ክስ የጠየቀው ዳኝነት ከአመልካች ጋር አዲስ በተመሰረተችው ማይ ተኸሊት ከተማ ወስጥ ለመኖሪያ ተብሎ በ1994 ዓ/ም በተሰጠው ቦታ ላይ የተሰራውን አንድ ክፍል የመኖሪያ ቤትና ቦታ ለአመልካች በ1999 ዓ/ም ስለሸጥኩ መሬት መሸጥና መለወጥ ስለማይቻል ወሎ ከመነሻው ፍርስ(void) ስለሆነ አመልካች በይዘታው ላይ የሰራውን ቤት አፍርሶ መሬቱን እንዲለቅልኝ ይወስንልኝ በሚል የጠየቀውን ዳኝነት በተመለከተ የተሰጠው ውሳኔ ነው። አመልካች ከስር ጀምሮ የቤት ሽያጭ ወሎ ባዶ መሬት ለመግዛት የተደረገ እንዳልሆነ እና በቦታው ላይ ክፍተኛ ገንዘብ አወጥቶ ተጠሪ ሳይቃወምኝ ተጨማሪ 2 ክፍል ቤቶች ስለሰራሁ ወሎ ሊፈርስ እንደማይገባ በመግለጽ ተከራክሯል። የክልሉ ፍርድ ቤቶች በግራ ቀኝ መካከል የተደረገው የቤት ሽያጭ ወል እዲፈርስ የወሰኑት ወል የተደረገው በሕገ መንግስቱ የተከለከለውን መሬት እንዳይሸጥ የተደነገገውን ክልከላ በመተሳለፍ የተደረገ በመሆኑ የወሎ ጉዳይ ሕገወጥ ነው በማለት እንደሆነ ተገንዝበናል።

እንደሚታወቀው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት እና በተመሳሳይ በትግራይ ክልል ሕገ መንግስት አንቀጽ 40/3 ስር የገጠርም ሆነ የከተማ መሬት ባለቤትነት መብት የመንግስትና የሕዝብ ብቻ በመሆኑ መሬት የማይሸጥ የማይለወጥ የኢትዮጵያ ባህሪዎች ባህሪ ሲሆኑ ሕዝቦች የጋራ ንብረት መሆኑ በግልጽ ተደንግጓል። በዚህ መሰረት በገጠርም ሆነ በከተማ ባዶ መሬት በመሸጥ የሚፈጸም ወል ሕገመንግስታዊ የሆነውን መሬት አይሸጥም የሚለውን ክልከላ የሚጥስ በመሆኑ የጸና ወል እንዲኖር አስፈላጊ ሁኔታ ተደርጎ በፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 1678/ሰ ስር የተደነገገውን የወሎን ጉዳይ ሕጋዊ የመሆን ሁኔታ የማያሟላ ስለሚሆን በፍ/ብ/ሕግ/ቁጥር 1716 እና 1808/2 ስር በተደነገገው መሰረት ወሎ የተደረገበት ጉዳይ ከሕግ ወጭ ስለሆነ ከመነሻው ዋጋ አልባ ወል እንደሆነ የሚቆጠር ወይም ደግሞ ወሎ ፈርሷል ተብሎ በፍርድ እንዲነገር ጥቅም አለኝ በሚል ሰው ተጠይቆ እንዲፈርስ ሊወሰን ይችላል።

በሌላ በኩል በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስትም ሆነ በተመሳሳይ በትግራይ ክልል ሕገ መንግስት አንቀጽ 40/7 ስር እንደተደነገገው ማንም ኢትዮጵያዊ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ ከመሬት ላይ ለሚገነባው ቋሚ ንብረት (የማይንቀሳቀስ ንብረት) ወይም ለሚያደርገው ቋሚ

መሻሻል መላ መብቱ እንደሰጠውና ይህ መብት የመሸጥ፣ የመለወጥ፣ የማወረስ፣ የመሬት ተጠቃሚነቱ ሲቋረጥ ንብረቱን የማንሳት፣ ባለቤትነቱን ማዛወር ወይም የካሳ ክፍያ የመጠየቅ መብትን የሚያካትት እንደሆነ በግልጽ ተመልክቷል። ከሽያጭ ጋር በተያያዘ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 40/3 እና 40/7 ስር ከተደነገገው በግልጽ የምንረዳው የተከለከለው ተግባር የገጠርም ሆነ የከተማ ባዶ መሬት እንዲሸጥ እንጂ ማንም ኢትዮጵያዊ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ በመሬት ላይ የገነባውን ቋሚ ንብረት (ለምሳሌ ቤት) መሸጥ ወይም ባለቤትነቱን ማዛወር የተከለከለ ተግባር አይደለም። ምክንያቱም ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በመሬት ላይ ጉልበቱን ወይም ካፒታሉን(ገንዘቡን) በማፍሰስ የሚገነባው የማይንቀሳቀስ ንብረት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 40 (1አና2) ስር በተደነገገው መሰረት ሕገ መንግስታዊ ጥበቃ የሚደረግለት የግል ንብረት በመሆኑ ነው።

በተያያዘው ጉዳይ ተጠሪ ለአመልካች በሽያጭ ያስተላለፈው ባዶ መሬት ነው የሚል ክርክር በግራ ቀኝ አልቀረበም። የተሸጠው የከተማም ሆነ የገጠር ባዶ መሬት ስለመሆኑ የሚያሳይ ማስረጃም ቀርቧል በሚል በስር ፍርድ ቤቶች የተረጋገጠና በወሳኔዎቻቸው ላይ የተገደደ ነገር የለም። ይልቁንም ተጠሪራሱ በክሱ ላይ የገለጸው ፍሬ ነገር የሚያሳየው በሽያጭ የተላለፈው ቤት አዲስ በተመሰረተችው ማይ ተክሊት በተባለች ከተማ ተጠሪ መኖሪያ ቤት እንዲሰራበት በተሰጠው 10x15 ሜትር በሆነ ቦታ ላይ የሰራውን አንድ ክፍል ቤት መሆኑን የሚያሳይ ነው። በወረዳ ፍርድ ቤት የተሰየሙት የግራ ቀኝ ምስክርኛ ከዚህ የተለየ ነገር ስለመመስከራቸው አልተረጋገጠም። በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠው ተጠሪ ለአመልካች በሽያጭ ያስተላለፈው የግል ንብረቱ የሆነውን ቤት እንጂ ባዶ ቦታ አለመሆኑ በተረጋገጠበት ሁኔታ እንዲሁም ማንም ኢትዮጵያዊ በመሬት ላይ ጉልበቱን ወይም ካፒታሉን(ገንዘቡን) በማፍሰስ የሚገነባው የማይንቀሳቀስ ንብረት የግል ንብረቱ በመሆኑ በሽያጭ ለማስተላለፍ የሚያስችል ሕገ መንግስታዊ ጥበቃ የተደረገለት መብት ያለው መሆኑ በፌዴራልም ሆነ የክልሉ ሕገ መንግስት አንቀጽ 40(1 ፣2 እና 7) ስር የተደነገገ በመሆኑ ተጠሪም ይህንኑ መብቱን በመጠቀም ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቤት በሽያጭ ለአመልካች ማስተላለፉን ተገንዝናል። በዚህ አግባብ ባዶ መሬት በሕጋዊ መንገድ በማግኘት በመሬቱ ላይ ቤት በመመስራት የሚደረግ የቤት ሽያጭ ውል ሕገ መንግስቱንም ሆነ ሌሎች ሕጎችን ይቃረናል የሚባልበት ሕጋዊ ምክንያት ባለመኖሩ በግራ ቀኝ መካከል የተደረገው የቤት ሽያጭ ወል ጉዳይ ከህግ ውጭ ነው ተብሎ እንዲፈረስ የሚወሰንበት የሕግ መሰረት የለም።

ሲጠቃለል የሽያጭ ወላ ላይ የተመለከተው የወላ ጉዳይ የከተማም ሆነ የገጠር ባዶ መሬት በሽያጭ ለማስተላለፍ የተደረገ ካልሆነ በስተቀር ማንም ኢትዮጵያ በመሬት ላይ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ የገነባውን ቤት (የማይንቀሳቀስ የግል ንብረት) በሽያጭ ለማስተላለፍ የሚያስችል ሕገ መንግስታዊ ጥበቃ ያለው መብት በመሆኑ በመሬት ላይ የተገነባን ቤት ለመሸጥ የሚደረግ ወል ጉዳይ ሕገወጥ ነው ለባል የሚቻል አይደለም። ስለሆነም የክልሉ ፍርድ ቤቶች ለግራ ቀኝ ክርክር መነሻ የሆነውን የቤት ሽያጭ ወላን ጉዳይ ሕገ መንግስቱን ስለሚቃረን ሕገ ወጥ ነው በማለት መወሰናቸውም ሆነ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ የጽና የቤት ሽያጭ ወል ነው በማለት ወላ ሕገ ወጥ ስለሆነ ዋጋ አልባ ነው ተብሎ በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠ ወሳኔ የተፈጸመውን ስህተት ማረም ሲገባው በአብላጫ ድምጽ ወሳኔ የተሸው ቤት ቤት አዲስ በተመሰረተ ከተማ ወስጠ እንደሚገኝ በተጠሪ ክስ ላይ በግልጽ እያለና ይህንን የሚያስተባብል ማስረጃ በተከራካሪ

ወገኖችም ሆነ በፍርድ ቤት ትእዛዝ ባልቀረበበት በገጠር የእርሻ መሬት ላይ ቤት ተሰርቶ ከሕግ ውጭ በሆነ አኳኋን የሽያጭ ወል እንደተፈጸመ በመቁጠር የቤት ሽያጭ ወሎ ጉዲይ ከሕግ ውጭ ነው በማለት እንዲፈርስ መወሰኑ መሰረታዊ የሆነ የክርክር አመራርና የሕግ አተገባበር ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ተከታዩን ወሳኔ ሰጥተናል።

ወሳኔ

1. የፀለምቲ ወረዳ ፍርድ ቤት በ-መ/ቁጥር 13079 ላይ በቀን 22/09/2011 ዓ/ም የሰጠው ወሳኔ፤ የሰሜን ምእራብ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 12167 ላይ በቀን 07/10/2011 ዓ/ም የሰጠው ትእዛዝ እና የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሜን ችሎት በመ/ቁጥር 117434 ላይ በቀን 21/01/2012 ዓ/ም የሰጠው ወሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕግ ቁጥር 348/1 ተሸረዋል።

2 በግራ ቀኝ መካከል የተደረገው የቤት ሽያጭ ውል የጸና ነው በማለት ወስነናል። 3 ግራ ቀኝ በዚሁ ችሎት ያወጡትን ወጭ የየራሳቸውን እንዲችሉ ተወስኗል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

የሰ/መ/ቁ.150408

ግንቦት 29 ቀን 2010 ዓ.ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ
 መስጠፋ አህመድ
 አብርሃ መሰለ
 ፈይሳ ወርቁ
 ጳውሎስ ኦርሺሶ

አመልካች፡- ወ/ሮ አመለወርቅ ፍቅሬ - ጠበቃ ለገሰ ማሞ -ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ተስፋሁን ታፈሰ -የቀረበ የለም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የወላይታ ሰዶ ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የደ/ባ/ባ/አ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ክርክሩ በመጀመሪያ የታየው በወላይታ ሰዶ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። አመልካች በተጠሪ ላይ ያቀረቡት ክስ ከተጠሪ ጋር በቀን 3/6/2006 ዓ.ም በተፈጸመ ጋብቻ በቁጥር 240/270/2006 በቀን 12/06/2006 ዓ.ም በብሔራዊ የጋብቻ ስነስርዓት መሰረት ከሶዶ ከተማ ማዘጋጃ ቤት የጋብቻ ምስክር ወረቀት ወስደው ጋብቻ ከፈጸሙ በኋላ እንደማንኛውም ባለትዳር በአንድ ጣራ ስር መኖር ሳይጅምሩ ወደ አሜሪካን አገር መሄዳቸው በመግለጽ ለአለፉት አራት ዓመታት ከተጠሪው ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት ሳይኖር በተለያየ ቦታ የሚኖሩ መሆናቸውና ልጆች ሆነ የጋራ ሀብት ያላፈሩ በመሆኑ በመካከላቸው ያለው ጋብቻ ፈርሶ የፍቺ ውሳኔ እንዲወሰንላቸው ተጠሪው ላይ ክስ አቅርቦዋል። ተጠሪም ለቀረበው ክስ የሰጡት መልስ በአመልካችና በተጠሪ መካከል በህግ የፀና ጋብቻ ስለመኖሩ ሳይክዱ በጋብቻ ውስጥ መኖራችን ጥያቄ ማንሳት የሚችሉት ተጋቢዎች ወይም አንዳቸው እንጂ ሌላ ሰው የሚያነሳው ሀሳብ የህግ ድጋፍ የሌለው በመሆኑ ስለተጋቢዎ ሆኖ ጠበቃ የፍቺ ጥያቄ ማቅረብ የማይችል ስለሆነ ክሱ ወድቅ እንዲደረግ ይህ መቃወሚያ የሚታለፍ ከሆነ በህጉ መሰረት የግራል

ካሳ ተወስኖ የወጪና ኪሳራ የመጠየቅ መብት ተጠብቆ እንዲወሰንላቸው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና አማራጭ መከላከያ መልሳቸው በማቅረብ ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤትም በቀረበው መቃወሚያ የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ በቀን 4/3/2010 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአመልካች ወንድም አስቀድሞ የተጻፈ

ሕጋዊ ውክልና ሰነድ ሳይኖር አመልካችን ወክሎ የአመልካች ጋብቻ እንዲፈርስ ጠበቃን የመወከል መብት በህጉ አልተሰጠውም፤ ስለሆነም በተጠሪ የቀረበው መቃወሚያ ተገቢ ሁኖ ስለአገኘን በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ 33/2/ እና 244/መ/ መሰረት የአመልካች ተወካይ ነኝ ባይ ክሱን ለማቅረብ መብት የለውም ሲል ብይን ሰጥቷል። ይህንን ብይን በመቃወም የአመልካች ተወካይ ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት

ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ቢሆንም ተቀባይነት ሳያገኝ በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ.337 መሰረት ሰርዞታል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበውም ይህንኑ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። አመልካች ታህሳስ 4 ቀን 2010 ዓ.ም በግፉት አቤቱታ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሟል የሚለባቸውን ምክንያቶችን ዘርዘረው አቅርቦዋል። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ አመልካች ለወንድማቸው የሰጡት ውክልና በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ተረጋግጦ ቀርቦ ባለበት የተሟላ ውክልና አልቀረበም በሚል ውድቅ መደረጉ ያላግባብ ነው በማለት በአመልካች የቀረበው አቤቱታ ከውክልና አንጻር ለመጣራት ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ በመደረጉ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት በታዘዙት መሰረት የካቲት 21 ቀን 2010 ዓ.ም የተጻፈ መልስ አቅርቦዋል። አመልካች ጠበቃ በተጠሪ የቀረበው መልስ ላይ የመልስ መልስ መስጠት የማይፈልጉ መሆኑን በመግለጻቸው ምክንያት የቀረበ የመልስ መልስ የለም።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር መርምረናል። በመሰረቱ በመርህ ደረጃ የግራ ቀኙ ጋብቻ በፍቺ እንዲፈርስ መጠየቅ የሚገባው ከባልና ሚስቱ አንደኛው ተጋቢ ወይም ሁለቱም ቢሆንም በህግ አግባብ ተቀባይነት ያለው ውክልና ማስረጃ ጋር የሚቀርብ የፍቺ ጥያቄ በህግ የተከለከለ አይደለም። ከባልና ሚስት አንዳቸው የፍቺ ጥያቄ እስካቀረቡ ድረስ ፍቺው ሊከለከል እንደማይቻልና ፍቺ ሊወሰን አይገባም የሚለውን ነጥብ መሰረት በማድረግ ብቻ የይግባኝ አቤቱታ ማቅረብ እንደማይቻል በተሻሻለው ፌዴራል ቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 112 ሆነ በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 75/1996 አንቀጽ 127 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። በሌላ በኩል ፍርድ ቤት የባልና ሚስትን ክርክር በሚያይዘው ጊዜ እንደነገሩ ሁኔታ አስፈላጊ ሁኖ ካገኘው ባልና ሚስቱን በአንድነት ወይም በተናጠል ሲያነጋግር ወይም ጉዳዩን ሲመረምርና ምስክር ሲሰማ በገገ ችሎት ያስችላል የሚለውን የቤተሰብ ህጉ ድንጋጌ/አንቀጽ 110/ በመጥቀስ ጋብቻና ጋብቻ ፍቺ በውክልና ሊቀርብ አይችልም በማለት በተጠሪ የሚቀርበው ክርክር ተቀባይነት የለውም። ምክንያቱም ፍርድ ቤቱ ተጋቢዎችን የሚያነጋግራቸው አስፈላጊ ሁኖ ሲገኝ እንጂ የግድ ማናጋር እንዳለበት የሚደነግግ ባለመሆኑ፤ ጋብቻ በእንደራሴ መፈጸም በመርህ ደረጃ የማይቻል ቢሆንም ከተጋቢዎች አንደኛው ጋብቻው ለመፈጸም ፈቃዱን በማያሻማ ሁኔታ በመግለጽ በግንባር ለመገኘት የማይስችለው ከባድ ምክንያት

ሲያጋጥመው ጉዳዩ ለፍትህ ሚኒስትሩ ቀርቦ ሲረጋገጥ ጋብቻውን በእንደራሴ አማካኝነት መፈጸም እንደሚቻል በግልጽ በተሻሻለው ፌዴራል ቤተሰብ ህግ አንቀጽ 12 ተደንግጓል።

ጋብቻ ለመፈጸም በልዩ ሁኔታ በውክልና እንደሚቻል ህጉ እየፈቀደ የፍቺ ጥያቄ በውክልና ሊቀርብ አይችልም በማለት በተጠሪ በኩል የሚቀርበው ክርክር ተቀባይነት ያለው ሁኖ አልተገኘም። እዚህ ሊታይ የሚገባው ነጥብ የውክልናው ማስረጃ ህጋዊነት ነው። ጉዳይ በስር ፍርድ ቤት የአመልካቹ ወኪል ሆነው የቀረቡት ሰው በፍርድ ቤት በሚደረግ ክርክር በተሟጋችነት ሊቆሙ ስለሚችሉ ሰዎች በአገጥ የተመለከተውን መስፈርት የሚያሟሉ ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚለው ጥያቄ ነው።

በመሰረቱ በማናቸውም ፍርድ ቤት አቤቱታ ለማቅረብ ወይም ለመከራከር ባለጉዳዩ ራሱ እንዲቀርብ የሚያስገድድ ሕግ ወይም በፍርድ ቤቱ የተሰጠ የተለየ ትዕዛዝ የሌለ በሆነ ጊዜ ባለጉዳዩ ራሱ ለመቅረብ የማይችል ወይም የማይፈቅድ ሲሆን ነገሩን ለማስረዳት፣ ለመከራከር፣ ለሚጠየቀው ሁሉ በቂ መልስ ለመስጠት የሚችል ሰው በዋናው ባለጉዳይ ተተክቶ በነገረ ፈጅነት፣ በወኪልነት፣ በጠበቃነት እንዲከራከር ለማድረግ እንደሚችል በፍ.ስ.ሲ.ሕ.ቁ.57 ተደንግጎ የሚገኝ ሲሆን በዚህ ሕግ በቁጥር 60፣61 እና 62 ስር የተመለከቱት ልዩ ሁኔታዎች እንደተጠበቁ ሆነው አበል ሳይሰጣቸው ስለሌላ ሰው ሆኖ በወኪልነት ወይም በነገረ ፈጅነት አቤቱታ ለማቅረብ፣ ለመከራከር፣ ለመሟገት እና ነገሩን ለመከታተል የሚችሉት የዋናው ባለጉዳይ ባለቤት፣ ወንድም፣ እህት፣ ልጅ፣ አባት ወይም አያት ስለመሆናቸው በቁጥር 58(1) ስር ተመልክቷል። በተያዘው ጉዳይ ስለአመልካቹ በመሆን ውክልና የተሰጣቸው የአመልካች ወንድም በመሆናቸው ከዋናው ባለጉዳይ ጋር በቁጥር 58(1) ከተመለከተው የዘምድና ግንኙነት መካከል አንዱን የሚያሟሉ ስለመሆኑ አከራካሪ ጉዳይ አይደለም። ነገር ግን የውክልና ሰነድ ከውጭ ሀገር ተዘጋጅቶ የተሰጠ በመሆኑ ከሰነዶች ማረጋገጥና ምዘገባ አዋጅ ቁጥር 922/2008 አንጻር መመርመሩ ተገቢ ሁኖ አግኝተነዋል። ከኢትዮጵያ ውጭ የተዘጋጁ ሰነዶች ትክክለኛነታቸው በሰነዶች ማረጋገጥና ምዘገባ አዋጅ ቁጥር 922/2008 አንቀጽ 1፣6፣23 እና 24 ድንጋጌዎች መሰረት በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር እና በኢ.ፌ.ዴ.ሪ የፍትህ ሚኒስትር የሰነዶች ማረጋገጥና ምዘገባ ጽ/ቤት መረጋገጥ እንዳለበት ተደንግጧል።

አመልካች ለወንድሟቸው የሰጡት ውክልና ስልጣን በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ኢ.ምባሲ ዋሽንግተን በቁጥር 05155/09 በቀን 14/07/2009 ዓ.ም የፊርማና ማህተም ትክክለኛነት ተረጋግጦ የተሰጣቸውን ውክልና የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በቁጥር 28456/10 በቀን 22/01/2010 ዓ.ም የፊርማ ማህተም ህጋዊነት ከተረጋገጠ በኋላ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ የሰነዶች ማረጋገጫና ምዘገባ ጽ/ቤት በቁጥር ቅጽ/2380/10/2010 በቀን 22/01/2010 ዓ.ም ትክክለኛነቱ የተረጋገጠና የተመዘገበ የውክልና ማስረጃ መሆኑን በተጠሪ በኩል ማስተባበሮ ያልቀረበበት መሆኑ ከክርክሩ ሂደት ተገንዝበናል። የተሰጠው ውክልና ማስረጃ ይዘትም በፍ/ሳ/ስ/ሰ/ህ/ቁ.58 እና በፍ/ሳ/ህ/ቁ.2199 አመልካችን ፍቺን ጨምሮ በማናቸውም ጉዳዮች ወክሎ ለመከራከርም ሆነ ሌላ የህግ ባለሙያ ለመወከል እንደሚችሉ በውክልና ሰነድ ላይ በግልጽ የተመለከተ መሆኑን ተገንዝበናል። በመሆኑም ተጠሪ የውክልና ማስረጃው ፍትህ ሚኒስትርና ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቀርቦ ማህተም ተደርጎ በባለስልጣን ፊርማ ተረጋግጦ የቀረበ ባለመሆኑ ሕጋዊነት የገደለው ነው በማለት ያቀረቡት ክርክር ተቀባይነት ያለው ሁኖ አልተገኘም። በአጠቃላይ ከላይ በዘርዘር እንደተገለጸው የቤተሰብ ህጉ የጋብቻ ፍቺ ክስ በወኪል ማቅረብ የማይከለክል ሁኖ እያለ እንዲሁም አመልካች ለወንድሟቸው የሰጡት ውክልና ማስረጃ የህጉን መስፈርት የሚያሟላ ሁኖ ተወካዩ በራስቸው ወይም ጠበቃ

በመወከል ክስ ለማቅረብና ለመከራከር የሚያስችላቸው ህጋዊ ውክልና በመያዝ ያቀረቡት ክስ ውድቅ በማድረግ የሰር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ብይንና ትእዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሁኖ ስለተገኘ ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተዋል።

ውሳኔ

1. በወላይታ ሶዶ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 38955 ህዳር 4 ቀን 2010 ዓ.ም ተሰጥቶ በደ/ሰ/ሰ/ሕ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ወላይታ ምድብ ችሎት በመ/ቁ. 21387 ህዳር 19 ቀን 2010 ዓ.ም በትእዛዝ ያጸናው ብይን በፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ሕ/ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
- 2 የወላይታ ሶዶ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ ጉዳዩን ተመልክቶ ተገቢውን እንዲወስን ጉዳዩን በፍ/ሰ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 341(1) መሰረት መልሰዋል። ይፃፍ።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለዋል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለዋል። የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።